

Weronika Wojturska

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

wwojturska@op.pl

EFEKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA JAKO KLUCZOWY MIERNIK SKUTECZNOŚCI PRAWA

Wprowadzenie

Ekonomiczna analiza prawa jako przedmiot interdyscyplinarny, który obejmuje dwie rozległe dziedziny nauki, odniosła swój pierwszy spektakularny sukces w Stanach Zjednoczonych i rozszerza dynamicznie swoje spektrum zastosowania również w innych krajach świata. Zajmuje się badaniem prawa, opisem instytucji i zjawisk prawnych wykorzystując do tego narzędzia nauki ekonomii¹. Jej istotę i doniosłą wartość społeczną najtrafniej podsumował *G. Becker*, jeden z czołowych przedstawicieli tzw. szkoły chicagowskiej, poprzez zatytułowanie autorskiego wykładu noblowskiego – *The Economic Way of Looking at Life (Ekonomiczne spojrzenie na życie)*². Zgodnie z realizowanym programem badawczym ekonomiczną analizę prawa można stosować do wszystkich zjawisk społecznych. Przyjęto założenie, że jednostki konsekwentnie działają w sposób racjonalny, kierując się maksymalizacją swojego dobrobytu, co z kolei umożliwia przyjęcie wspólnej podstawy metodologicznej dla nauk społecznych³. Teoria racjonalnego wyboru, do której odnosi się ekonomiczna analiza prawa ma olbrzymie znaczenie zarówno dla nauk ekonomicznych, jak i prawnych⁴. Ekonomia rzuciła nowe spojrzenie na prawo. Jest to perspektywa bardzo użyteczna nie tylko dla podmiotów tworzących, ale również stosujących obowiązujące regulacje, a także wszystkich zainteresowanych kwestiami polityki państwa. Ewaluacja prawa przy zastosowaniu narzędzi badawczych oraz aparatu pojęciowego mikroekonomii dokonuje się z punktu widzenia kryteriów takich jak równowaga rynkowa, maksymalizacja użyteczności oraz efektywność⁵. Ostatni z wymienionych wskaźników uważany jest za naczelną wartość, jaka powinna być realizowana przez przepisy prawa, ze

---

¹ R.T. Stroiński, *Ekonomiczna analiza prawa, czyli w poszukiwaniu efektywności*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2002 Nr 3, s. 550.

² G. Becker, *The Economic Way of Looking at Life*, [w:] T. Persson (red.), *Nobel Lectures, Economics 1991-1995*, World Scientific, Singapore, 1997; https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1992/becker-lecture.html (dostęp 19.02.2018).

³ Ibidem, s. 38

⁴ M. Bednarski, J. Wilkin, *Ekonomia dla prawników i nie tylko*, PWN, Warszawa 2003, s. 475.

⁵ Ibidem, s. 475-476.

względu na fakt, iż rezultaty przeprowadzanej analizy wyjaśniają zasady prawne z ekonomicznego punktu widzenia oraz pozwalają przewidzieć skutki stosowania konkretnych rozwiązań. Tym samym, zdaniem autorki, efektywność powinna być główną wskazówką dla ustawodawcy, jednakże nie można przyznać jej prymatu bezwzględnej nadrzędności w stosunku do innych konkurencyjnych celów prawa. W niniejszej pracy zostanie przedstawiona relacja pojęcia efektywności gospodarczej w teorii prawa i ekonomii poprzez odwołanie się do poszczególnych przykładów zastosowania miernika skuteczności w danych dziedzinach prawa, dowodząc kolejno odpowiednich części postawionej tezy. Pozwoli to uwidocznic jej użyteczność oraz wagę jaką odgrywa we współczesnym prawodawstwie.

1. Efektywność gospodarcza w teorii prawa i ekonomii

Ekonomiczna analiza prawa w ujęciu normatywnym przyjmuje tożsamy z postawioną tezą pogląd, że podstawowym celem prawa powinna być jego efektywność. Prawo mierzone jest miarą wpływu danych rozwiązań na efektywność alokacji dóbr. W teorii prawa rozumie się przez to instrumentalną skuteczność, czyli działanie, które realizuje cele wyznaczone przez działającego. Kwalifikowany rodzaj działania prawa, określaný jako skuteczność faktyczna, stanowi oddziaływanie prawa na postępowanie jednostek oraz na kształtowanie stosunków społecznych. W literaturze przedmiotu wskazuje się także na drugi rodzaj skuteczności jaką jest skuteczność prawna⁶, polegająca na tym, że „określonymu stanowi rzeczy zachowuje się normatywnie następstwa prawne”⁷. Natomiast efektywność w ekonomii rozumie się jako brak marnotrawstwa. Proces wytwarzania dóbr i usług w szerokim znaczeniu jest efektywny, jeśli nie jest możliwe osiągnięcie tych samych rezultatów przy niższych nakładach oraz nie jest możliwe osiągnięcie lepszych rezultatów przy użytych tych samych nakładach⁸. W ocenie autorki efektywność będzie oznaczała takie tworzenie i stosowanie prawa, którego celem będzie z jednej strony minimalizowanie krzywdy, z drugiej maksymalizowanie dobrobytu dla jak największej ilości jednostek oraz możliwie sukcesywne naśladowanie zachowań rynkowych. Generalnie rzecz ujmując, konieczność stosowania efektywności bierze się wyłącznie z istnienia ograniczonych zasobów. Dla jej określenia ekonomiczna analiza stosuje różne kryteria, które pozwalają na rozumienie efektywności na wzór kryterium Pareto, kryterium Kaldora-Hicksa czy w ujęciu rachunku marginalnego. Wśród zwolenników

---

⁶ J. Stelmach, M. Soniewicka, *Analiza Ekonomiczna w zastosowaniach prawniczych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007, s. 61.

⁷ W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, PWN, Warszawa 1986, s. 494.

⁸ R. Cooter, T. Ulen, *Law and Economics*, 3rd edition, Addison Wesley Longman, 2000, s.12.

podejście oparte na efektywności jest bardzo pożądane w odniesieniu do rozważań nad kwestiami prawnymi o charakterze ekonomicznej, w szczególności rozwiązań mających zapewnić dostateczną ochronę własności czy regulacji zapewniających środki ochrony prawnej w sytuacji niewykonania zobowiązania. Sceptycy uważają, że sama efektywność regulacji jest zbyt wąskim kryterium, aby być w stanie zapewnić sprawiedliwe efekty globalnego podziału własności dóbr wśród społeczeństwa⁹. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że stosowanie ekonomicznej analizy prawa opartej na kryterium efektywności nie jest wykluczone, ale trzeba pamiętać także o innych konkurencyjnych celach prawa¹⁰. Zdaniem autorki wskaźnik ten powinien być głównym wyznacznikiem dla ustawodawcy krajowego, jednakże nie należy przyjmować jego bezwzględnej nadrzędności, aby nie doprowadzić do naruszenia zasad myślenia etycznego i prawnego, co staje się wyraziste w przypadku stosunków, w których centralną rolę odgrywa jednostka.

2. Ochrona patentowa wynalazków

Pierwszą z proponowanych dziedzin regulacji prawnej, dla której efektywność rozumiana jako rezultat podjętych działań ma kluczowe znaczenie, jest patentowa ochrona wynalazków. Na potrzeby przytoczonego przykładu przyjęte zostało rozumienie efektywności za Kaldorem-Hicksem, obejmujące sytuacje, w których jeden podmiot zyskuje więcej, niż traci inny, a jednocześnie istnieje sposób kompensacji strat przez podmiot zyskujący na rzecz podmiotu tracącego¹¹. Założenie, że prawo powinno być ekonomicznie efektywne implikuje wybieranie takich rozwiązań, które maksymalizują dobrobyt społeczny – użyteczność społeczną. Skłania to do refleksji, że aby dążyć do minimalizowania negatywnych konsekwencji monopolu, który pojawia się w efekcie przyznania patentu, należy dostarczyć potencjalnym wynalazcom odpowiednio atrakcyjną zachętę do tworzenia i dzielenia się wynikami tego procesu ze społeczeństwem. Nie sposób nie zgodzić się z *B. Bigą*, iż efektywny system ochrony wynalazków w celu minimalizacji kosztów społecznych ustala zabezpieczenie na możliwie najniższym poziomie, przy którym wynalazcy są jednak dostatecznie zachęceni do tworzenia i ujawniania swoich odkryć¹². Wspomniana proporcja oznacza wyważenie możliwie

---

⁹ M. Soniewicka, *Granice sprawiedliwości, sprawiedliwość ponad granicami*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010, s. 152.

¹⁰ R. Cooter, T. Ulen, *Ekonomiczna analiza prawa*, C.H.Beck, Warszawa 2011, s. 59.

¹¹ Ibidem, s. 53–54.

¹² B. Biga, *Efektywność patentu. Ekonomiczna analiza prawa własności przemysłowej*, „Zarządzanie Publiczne”, Nr 1 (31)/2015, s. 39.

najkorzystniejszego stopnia atrakcyjności dla wynalazców, który jednocześnie nie będzie skutkował barierami w dostępie do innowacji dla reszty społeczeństwa. Kryterium efektywności w przywołanym przykładzie pozwala na wniosek, iż im skuteczniejsza prawna ochrona wynalazków, tym kolejnych pożytecznych wytworów intelektu będzie więcej i pojawią się szybciej, jednakże kosztem większych ograniczeń w ich dostępności. Jest to zasadnicza wskazówka, której adresatem jest ustawodawca krajowy dla zastosowania odpowiednich środków prawnych w celu odpowiedniego wyważenia i zastosowania rozwiązań sprzyjających patentowej ochronie wynalazków przy uwzględnieniu kryterium efektywności.

3. Prawo własności

W kontekście przeprowadzanego dowodu zasadnym jest przywołanie zastosowania kryterium efektywności wobec reglamentowanych praw własności. Istotą tego zagadnienia jest to, że podmioty gospodarcze mogą tak kształtować uprawnienia własnościowe do dóbr, by wpływać na ich wartość rynkową. Tego typu działania nazywa się fragmentacją absolutnych, podstawowych praw własności¹³. W ekonomicznej teorii praw własności wskazuje się, że fragmentacja absolutnych praw własności i operacje rynkowe służą do nadania zasobom dóbr jak najwyższej użyteczności¹⁴. Zjawisko to prowadzi do zdefiniowania w przepisach prawnych, bądź umowie relatywnych praw własności. Istotą tego, można zobrazować na przykładzie dwóch mieszkań o identycznych właściwościach technicznych, lecz o różnym stanie prawnym, określonym wpisami w księgach wieczystych. Prowadzi to do oczywistej konkluzji, że dwa identyczne pod względem fizycznym dobra mogą stanowić towary o różnej wartości rynkowej, jeżeli prawa własności do nich są różne. Relatywne prawa własności do mieszkania będą podmiotowymi lub przedmiotowymi ograniczeniami praw własności. Kontraktowym przykładem fragmentacji absolutnych praw własności do dóbr mieszkaniowych jest ustanowienie w obrębie tzw. „osiedli zamkniętych” zakazu ruchu drogowego z odpowiednio większą prędkością. Przykładem nie-kontraktowym jest prawo najmu, regulowane ustawą o ochronie lokatorów¹⁵. Rozwiązanie to wprowadza deweloper w celu podniesienia wartości mieszkań poprzez zwiększenie bezpieczeństwa na osiedlu. Kupując mieszkanie, nabywcy

---

¹³ J. Ignatowicz, *Prawo rzeczowe*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 2000, s. 72 za R. Jakubowski, *Efektywność gospodarcza w ujęciu ekonomicznej teorii praw własności - wybrane zagadnienia*, „Ekonomia i Prawo”, Toruń 2006, s. 69.

¹⁴ L. de Alessi, *Property Rights, Transaction Cost, and X-efficiency*, „American Economic Review” 1983, Nr 73, s. 64–81.

¹⁵ Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, Dz.U. 2001 nr 71 poz. 733.

muszą zaakceptować takie ograniczenie swoich praw własności do prywatnych dróg osiedlowych. Jest to korzystne dla obu stron transakcji, a takie rozwiązanie implikuje dodatkową rentę poprzez wzrost wartości nieruchomości, którą rozdziela między sobą strony transakcji, a więc powoduje również wzrost efektywności alokacji dóbr mieszkaniowych¹⁶. Wskazane urządzenie kontraktowe zgodnie z przyjętym kryterium podnosi dobrobyt co najmniej jednej ze stron transakcji. Dla właściwego wyważenia przepisów regulujących przywołane przykłady i osiągnięcia zamierzonych skutków, konieczna jest w pierwszej kolejności ocena z perspektywy ekonomicznej analiza prawa.

Pozostając w tematyce ograniczeń praw własności, w literaturze przedmiotu wskazuje się na jeszcze jedno z czołowych form ograniczenia – prawo sąsiedzkie, gdzie regulacje w sposób szczególny wymuszają na regulatorze kierowanie się wartościami ekonomicznymi. W tym przykładzie, opierając się na dorobku specjalistów w swojej dziedzinie, warto zasygnalizować rozwiązania sugerowane przez Kodeks cywilny - 144 k.c., 222 § 2 k.c. oraz 415 k.c.¹⁷ pod względem ich właściwości do osiągnięcia efektywności. Zgodnie z art. 144 k.c. – „właściciel nieruchomości powinien przy wykonywaniu swego prawa powstrzymać się od działań, które by zakłócały korzystanie z nieruchomości sąsiednich ponad przeciętną miarę wynikającą ze społeczno-gospodarczego przeznaczenia nieruchomości i stosunków miejscowych”. Przykładem obrazującym immisje może być zakład produkcyjny wytwarzający nieczystości, które stają się uciążliwe dla właściciela położonej w pobliżu nieruchomości, gdyż powoduje to u niego straty, których wielkość jest ściśle zależna od wielkości prowadzonej produkcji¹⁸. Podążając za postulatem efektywności ekonomicznej zapewniającej maksymalizację zysków osiąganych w danym układzie stosunków, przy jednoczesnej minimalizacji kosztów (strat) z tych stosunków wynikających¹⁹, efektywne będzie rozwiązanie, które pozwoli na prowadzenie produkcji na poziomie, który zapewniając zakładowi zysk, a zarazem spowoduje jedynie minimalne straty sąsiada²⁰. Doktryna cywilistyczna zgodnie twierdzi, że uprawnienie do wytwarzania immisji, a tym samym konieczność ich znoszenia uzależniona jest od ich nasilenia. W sytuacji doznanej szkody niezależnie od poziomu poszkodowany będzie mógł dochodzić stosownego odszkodowania, na zasadach ogólnych z art. 415 k.c. W przypadku, gdy

¹⁶ R. Jakubowski, *op. cit.*, s. 68-69.

¹⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm., dalej k.c.

¹⁸ R.T. Stroiński, *op. cit.*, s. 568–569 za O. Zbąska-Caban, *Prawo... sprawiedliwe czy efektywne ekonomicznie? Rozważania w kontekście prawa własności oraz zasad odpowiedzialności odszkodowawczej w polskim systemie prawnym*, Folia Iuridica Wratislaviensis 2014, vol. 3 (2), s. 275.

¹⁹ *Ibidem*, s. 570.

²⁰ *Ibidem*, s. 569-570.

wielkość immisji zostanie zakwalifikowana jako przekraczająca wynikającą z przepisów obiektywną miarę, wówczas spowodowałoby to możliwość uruchomienia przez właściciela także roszczenia negatoryjnego z art. 222 § 2 k.c., zgodnie z którym w przypadku naruszenia własności „w inny sposób aniżeli przez pozbawienie właściciela faktycznego władztwa nad rzeczą, przysługuje właścicielowi roszczenie o przywrócenie stanu zgodnego z prawem i o zaniechanie naruszeń”²¹. W tej hipotetycznej sytuacji można snuć przypuszczenie, że zakład byłby skłonny zapłacić poszkodowanemu za odstąpienie z dochodzenia przysługującego mu roszczenia sumę oscylującą między wartością poniesionej przez właściciela szkody a całkowitym zyskiem osiągniętym przez zakład. Ponieważ tak uzgodniona kwota przekraczałaby poziom doznanej przez sąsiada szkody, zapewne przyjąłby on ofertę, która w ekonomicznej ocenie byłaby jak najbardziej efektywna²². Co w przypadku fiaska prowadzonych negocjacji? Właścicielowi nieruchomości sąsiedniej pozostaje wówczas dochodzenie roszczeń drogą sądową, co finalnie mogłoby spowodować konieczność zakończenia działalności zakładu²³. W tym miejscu nie sposób nie zgodzić się z *A. Nowak-Gruca*, iż w przypadku braku prywatnego porozumienia prawo powinno zapewnić rozwiązanie polegające na minimalizacji szkód²⁴. Wskazana hipotetyczna sytuacja i możliwe pejoratywne następstwa, sugerują ustawodawcy wyznaczenie stosownych granic, co po raz kolejny dowodzi wagi zastosowania kryterium efektywności, jako głównej wskazówki regulacyjnej. Zastosowanie ekonomicznej analizy prawa uzasadnia wprowadzenie przepisów, zgodnie z którymi, aby przekroczenie nie spowodowało automatycznie wyłączenia wszelkich immisji, tylko poszkodowany będzie mógł domagać się ich ograniczenia do poziomu akceptowalnego przez prawo²⁵. Efektywność przyjętych rozwiązań w Kodeksie cywilnym umożliwia zabieg stosowania zwrotów niedookreślonych – względ na „stosunki miejscowe”, co umożliwia dopasowanie poziomu akceptowalnych przez ustawę immisji do aktualnych, miejscowych potrzeb i zwyczajów²⁶ oraz „zasada społeczno-gospodarczego przeznaczenia nieruchomości”, które zdaniem *M. Olechowskiego* oprócz społecznego znaczenia mają przede wszystkim wymiar ekonomiczny dzięki stosowaniu kryteriów takich jak użyteczność i efektywność, a

---

²¹ Ibidem, s. 567-572.

²² R.T. Stroiński, *op. cit.*, s. 572-573.

²³ Ibidem, s. 573.

²⁴ A. Nowak-Gruca, *Cywilnoprawna ochrona autorskich praw majątkowych w świetle ekonomicznej analizy prawa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 40.

²⁵ R.T. Stroiński, *op. cit.*, s. 573-574.

²⁶ O. Zbąska-Caban, *op. cit.*, s. 277.

więc narzędzi ekonomicznej analizy prawa²⁷. Zastosowany zabieg ustawodawcy pozwala, wnioskując za *R.T. Stroińskim*, że przepisy artykułów 144 k.c., 222 § 2 k.c. oraz 415 k.c. są w stanie zapewnić rozwiązania efektywne²⁸, zakładając za *R. Posnerem*, że kryterium to pozwala na maksymalizację bogactwa społecznego²⁹. Wracając do przywołanego powyżej przykładu, jeżeli poziom immisji będzie równy lub niższy od przeciętnej miary zakreślonej przez społeczno-gospodarcze przeznaczenie nieruchomości oraz stosunki miejscowe, wówczas szkoda zostanie naprawiona, a ponieważ poszkodowanemu nie będzie przysługiwało roszczenie negatoryjne, zakład produkcyjny będzie w stanie prowadzić niezmiennie swoją działalność na efektywnym poziomie³⁰.

4. Prawo prywatne

Nie sposób pominąć problemów zastosowania ekonomicznej analizy prawa w prawie prywatnym. Jak słusznie wskazuje *M. Olechowski*, wśród wartości, do których realizacji dąży system prawny urzeczywistniając pewne wybory kulturowe społeczeństwa, także w obszarach o charakterze ekonomicznym, efektywność nie jest wartością jedyną – może być równoważona z innymi lub względnie ustępować im pierwszeństwa³¹. Jednym z przykładów powodujących poważne wątpliwości, co do zasadności spojrzenia czysto ekonomicznego, dotyczy regulacji bioetycznych. Przykładem budzącym uzasadnione podejrzenia potencjalnie negatywnych konsekwencji, jest propozycja *G. Beckera i J. Eliasa* na łamach czasopisma *Wall Street Journal*. Autorzy dla uporania się z problemem deficytu nerek do transplantacji postulują o wprowadzenie mechanizmu rynkowego – zapłaty za organ, co powinno efektywnie zlikwidować niedostateczną podaż przy umiarkowanym wzroście kosztów przeszczepów³². Inny przykład budzący wątpliwości dotyczy analizy instytucji małżeństwa w kategoriach teorii preferencji ze względu na dobrowolność zawierania. Zdaniem *G. Beckera* konkurencja w poszukiwaniu partnerów dowodzi istnienia rynku małżeńskiego, gdzie każdy poszukuje

---

²⁷ M. Olechowski, *O relacjach między prawem a ekonomią. Uwagi cywilisty na marginesie ekonomicznej analizy prawa*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2008, z. 3, s. 610.

²⁸ R.T. Stroiński, *op. cit.*, s. 575.

²⁹ M.J. Golecki, *Między pewnością a efektywnością. Marginalizm instytucjonalny wobec prawotwórczego stosowania prawa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 124.

³⁰ R.T. Stroiński, *op. cit.*, s. 576.

³¹ M. Olechowski, *op. cit.*, s. 610

³² G. Becker, J. Elias, *Cash for Kidneys: The Case for a Market for Organs*, Wall Street Journal, <https://www.wsj.com/articles/cash-for-kidneys-the-case-for-a-market-for-organs-1389992925> (dostęp 23.02.2018)

najlepszego partnera w ramach narzuconych ograniczeń rynkowych³³. Problemy, jakie pociąga za sobą czysto ekonomiczne spojrzenie, nie dotyczą tylko obszarów ze sfery ocen moralnych i obyczajowych, bowiem dotyczą także dziedzin związanych z gospodarką. Przykładem tego jest prawo konkurencji, gdzie pod wpływem tzw. szkoły chicagowskiej postulowano o przyjęcie za cel optymalnego poziomu cen dla osiągnięcia efektywności. Spowodowało to szereg negatywnych konsekwencji w postaci zaniedbania takich aspektów jak bariery wejścia, struktura rynku czy przejawy zachowań antykonkurencyjnych niewpływających bezpośrednio na poziom cen. Doprowadziło to w rezultacie do nadmiernej koncentracji siły rynkowej w rękach ograniczonego kręgu podmiotów, co negatywnie wpływało na innowacyjność w gospodarce³⁴. Przywołane przykłady dowodzą temu, iż ustawodawca tworząc przepisy prawne ze względu na jednowymiarowość ekonomicznej analizy prawa, musi mieć także na względzie inne konkurencyjne wartości realizowane przez prawo.

Zakończenie

Przywołane w niniejszej pracy przykłady zastosowania kryterium efektywności w poszczególnych dziedzinach prawa dowodzą słuszności postawionej tezy, a także podkreślają użyteczność oraz wagę jaką odgrywa w rozwoju współczesnego prawodawstwa. Powinno stanowić to główną wskazówkę dla prawodawców dla odpowiedniego wyważenia wprowadzanych środków prawnych, jednakże nie jedyną. Przepisy powinny być tworzone w sposób odpowiednio wyważony – efektywny, ale nie kolidujący z innymi istotnymi wartościami, aby nie doprowadzić do kolizji i naruszenia zasad myślenia etycznego i prawnego³⁵. Ekonomia jako jedyna nauka społeczna wprowadza do kanonu nauk prawnych szereg użytecznych standardów o charakterze normatywnym, ułatwiających ocenę zarówno prawa, jak i efektywności działalności politycznej, czego dowodem jest przedmiotowe kryterium. Jest to szczególnie istotne ze względu na koronną rolę prawa w zakresie realizacji fundamentalnych celów społecznych³⁶. Zdaniem autorki, poświęcenie uwagi aspektom

---

³³ G. Becker, *A Theory of Marriage*, [w:] T.W. Schultz (red.), *Economics of Family: Marriage, Children and Human Capital*, Chicago-London 1974, s. 300.

³⁴ M. Olechowski, *Czy ekonomiczna analiza prawa jest użyteczna dla prawa prywatnego? Ekonomiczna analiza prawa: XV Konferencja Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 84-85.

³⁵ J. Stelmach, B. Brożek, W. Załuski, *Dziesięć wykładów o ekonomii prawa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007.

³⁶ R. Cooter, T. Ulen, *Law and Economics*, Pearson Addison Wesley, Boston-San Francisco-New York-London-Toronto-Sydney-Tokyo-Singapore-Madrid-Mexico City-Munich-Paris-Cape Town-Hong Kong-Montreal 2008, s. 3-5 za J. Pomaskow, *Ekonomiczna analiza prawa – alternatywa dla głównego nurtu ekonomii*, Współczesne Problemy Ekonomiczne 2015, Nr 11, s. 210.

efektywności, jako właściwego miernika skuteczności stosowania prawa, w stosunku do chociażby części regulacji prawnych mogłoby przyczynić się do znacznego wzrostu jego przejrzystości. Podążając za słowami R. Cooter i T. Ulen ekonomiczna analiza prawa umożliwi rozszerzenie perspektywy badawczej i spojrzenie na przepisy prawne, podobnie jak na ceny, jak na impuls do zmiany zachowań oraz narzędzia efektywnej działalności politycznej³⁷. W literaturze przedmiotu niejednokrotnie podkreśla się, że wspomniana dziedzina naukowa pozwala na nowe spojrzenie na obowiązujące regulacje, uświadamia potrzebę dążenia do osiągnięcia stosownych struktur instytucjonalnych oraz wskazuje kierunek ich transformacji. Dalszy rozwój prawodawstwa, w tym także rozwój gospodarczy, będzie w sposób szczególny zależny od wiedzy podmiotów prawodawczych z zakresu ekonomicznej analizy prawa i przeprowadzania odpowiednich zabiegów z zastosowaniem kryterium efektywności.

Literatura

- [1] Becker G., *A Theory of Marriage*, [w:] T.W. Schultz (red.), *Economics of Family: Marriage, Children and Human Capital*, Chicago-London 1974.
- [2] Becker G., *The Economic Way of Looking at Life*, [w:] T. Persson (red.), *Nobel Lectures, Economics 1991-1995*, World Scientific, Singapore, 1997; https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1992/becker-lecture.html.
- [3] Becker G., Elias J., *Cash for Kidneys: The Case for a Market for Organs*, Wall Street Journal, <https://www.wsj.com/articles/cash-for-kidneys-the-case-for-a-market-for-organs-1389992925>.
- [4] Bednarski M., Wilkin J., *Ekonomia dla prawników i nie tylko*, PWN, Warszawa 2003.
- [5] Biga B., *Efektywność patentu. Ekonomiczna analiza prawa własności przemysłowej*, „Zarządzanie Publiczne”, Nr 1 (31)/2015.
- [6] Cooter R., Ulen T., *Ekonomiczna analiza prawa*, C.H.Beck, Warszawa 2011.
- [7] Cooter R., Ulen T., *Law and Economics*, 3rd edition, Addison Wesley Longman, 2000.
- [8] Cooter R., Ulen T., *Law and Economics*, Pearson Addison Wesley, Boston – San Francisco – New York – London – Toronto – Sydney – Tokyo – Singapore – Madrid – Mexico City – Munich – Paris – Cape Town – Hong Kong – Montreal 2008.
- [9] de Alessi L., *Property Rights, Transaction Cost, and X-efficiency*, „American Economic Review” 1983, Nr 73.
- [10] Golecki M.J., *Między pewnością a efektywnością. Marginalizm instytucjonalny wobec prawotwórczego stosowania prawa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- [11] Ignatowicz J., *Prawo rzeczowe*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 2000.
- [12] Jakubowski R., *Efektywność gospodarcza w ujęciu ekonomicznej teorii praw własności - wybrane zagadnienia*, „Ekonomia i Prawo”, Toruń 2006.

---

³⁷ Ibidem, s. 11–12.

- [13] Lang W., Wróblewski J., Zawadzki S., *Teoria państwa i prawa*, PWN, Warszawa 1986.
- [14] Nowak-Gruca A., *Cywilnoprawna ochrona autorskich praw majątkowych w świetle ekonomicznej analizy prawa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- [15] Olechowski M., *Czy ekonomiczna analiza prawa jest użyteczna dla prawa prywatnego? Ekonomiczna analiza prawa: XV Konferencja Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014.
- [16] Olechowski M., *O relacjach między prawem a ekonomią. Uwagi cywilisty na marginesie ekonomicznej analizy prawa*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2008, z. 3.
- [17] Pomaskow J., *Ekonomiczna analiza prawa – alternatywa dla głównego nurtu ekonomii*, Współczesne Problemy Ekonomiczne 2015, Nr 11.
- [18] Soniewicka M., *Granice sprawiedliwości, sprawiedliwość ponad granicami*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- [19] Stelmach J., Brożek B., Załuski W., *Dziesięć wykładów o ekonomii prawa*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007.
- [20] Stelmach J., Soniewicka M., *Analiza Ekonomiczna w zastosowaniach prawniczych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2007.
- [21] Stroiński R.T., *Ekonomiczna analiza prawa, czyli w poszukiwaniu efektywności*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2002 Nr 3.
- [22] Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, Dz.U. 2001 nr 71 poz. 733.
- [23] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm., dalej k.c.
- [24] Zbąska-Caban O., *Prawo... sprawiedliwe czy efektywne ekonomicznie? Rozważania w kontekście prawa własności oraz zasad odpowiedzialności odszkodowawczej w polskim systemie prawnym*, Folia Iuridica Wratislaviensis 2014, vol. 3 (2).

Streszczenie

Ekonomiczna analiza prawa jako przedmiot interdyscyplinarny zajmuje się badaniem prawa, opisem instytucji i zjawisk prawnych wykorzystując do tego narzędzia nauki ekonomii. Ewaluacja prawa przy zastosowaniu narzędzi badawczych oraz aparatu pojęciowego mikroekonomii dokonuje się z punktu widzenia kryteriów takich jak efektywność. Jest to wskaźnik, który wyjaśnia zasady prawne z ekonomicznego punktu widzenia oraz pozwala przewidzieć skutki stosowania konkretnych rozwiązań. Tym samym, w opinii autorki efektywność powinna być główną wskazówką dla ustawodawcy, jednakże nie można przyznać jej prymatu bezwzględnej nadrzędności w stosunku do innych konkurencyjnych celów prawa. W niniejszej pracy przedstawiona zostanie relacja pojęcia efektywności gospodarczej w teorii prawa i ekonomii poprzez wskazanie poszczególnych przykładów zastosowania miernika skuteczności w wybranych dziedzinach prawa. Dowodząc postawionej tezy, autorka uwidoczni jej użyteczność oraz wagę jaką odgrywa we współczesnym prawodawstwie.